ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις κατά τον Μεσοπόλεμο

Μέρος 14ο

Η Ρωσσική πρότασις επὶ πλέον περιελάμβανε δεσμευτικὰ καὶ τὸν τρόπο ὑλοποιήσεως τοῦ δευτέρου σκέλους τοῦ δευτέρου ὅρου, ἐφ' ὅσον ἀφωροῦσε εἰς τὴν Τουρκία ἡ ὁποία ἔκειτο ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐκτὸς τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Τετραμεροῦς Συμφώνου. Μυστικὸ Πρωτόκολλο θὰ: ἐγγυᾶται μία βάσι γιὰ ἐλαφρὲς ναυτικὲς καὶ χερσαῖες δυνάμεις τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως στὸν Βόσπορο καὶ τὰ Δαρδανέλλια διὰ μακροπροθέσμου μισθώσεως, περιλαμβάνον - στὴν περίπτωσι ποὺ ἡ Τουρκία διακηρύξει ἑαυτὴν πρόθυμη νὰ προσχωρήσῃ στὸ Τετραμερὲς Σύμφωνο - ἐγγύησι τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐπικρατείας τῆς Τουρκίας ἀπὸ τὶς τρεῖς ἀναφερόμενες Δυνάμεις.

Αὐτὸ τὸ πρωτόκολλο θὰ προνοῇ ὅτι εἰς τὴν περίπτωσι ποὺ ἡ Τουρκία ἀρνηθῇ νὰ προσχωρήσῃ στὶς Τέσσαρες Δυνάμεις, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις συμφωνοῦν νὰ σχεδιάσουν καὶ νὰ ἐκτελέσουν τὰ ἀπαιτούμενα στρατιωτικὰ καὶ διπλωματικὰ μέσα.'

Ἡ Τουρκία εἶτε θὰ συμφωνήσῃ νὰ προσχωρήσῃ στὸ Τετραμερὲς Σύμφωνο καὶ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν Ρωσσικὴ βάσι στὰ Στενά, ὁπότε οἱ τρεῖς Εὐρωπαϊκὲς Δυνάμεις τοῦ Συμφώνου θὰ τῆς ἐγγυηθοῦν τὴν ἀνεξαρτησία καὶ ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα· εἶτε θὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ ἀποδεχθῇ τοὺς ὅρους τοῦ Πρωτοκόλλου χωρὶς ἐγγύησι ἔναντι ἄλλων συμπληρωματικῶν διευθετήσεων. Ἡ Βουλγαρία θὰ εἰσέλθῃ στὴν σφαίρα ἐπιρροῆς τῆς Ρωσσίας. Γίνονται ἀποδεκτὲς σιωπηρῶς οἱ Γερμανικὲς διευθετήσεις στὴν Ρουμανία. Ἀφίνεται ἀνοικτὴ ἡ ρύθμισις τοῦ καθεστῶτος πολιτικῆς ἐπιρροῆς Γιουγκοσλαυίας καὶ Ἑλλάδος. Αἰωρεῖται ἡ δυνατότης ἑνὸς συμπεφωνημένου condominium στὴν Βαλκανικὴ ἐκ μέρους Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, Γερμανίας καὶ Ἰταλίας. Αὐτὰ εἶναι τὰ κύρια σημεῖα τῶν Ρωσσικῶν ὅρων γιὰ προσχώρησι τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως στὸ Τριμερὲς Σύμφωνο (Ἄξων καὶ Ἰαπωνία).

Ἡ ρῆξις Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Δυνάμεως ἔγινε στὰ Βαλκάνια· στὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μεταξὺ Γερμανίας καὶ Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ὅπως στὸν Α' μεταξὺ ΑὐστροΟυγγρικῆς καὶ Ρωσσικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ στοὺς Ναπολεόντειους Πολέμους μεταξὺ Γαλλικῆς καὶ Ρωσσικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Γερμανία δὲν ἀπιήντησε στὴν Σοβιετικὴ πρότασι. Δύο Ὁδηγίες τοῦ Χίτλερ πρὸς τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων ἀπετέλεσαν τὴν ἐμπρακτο ἄρνησι τῆς Γερμανίας: μὲ τὴν Ὁδηγία 20 τῆς 13.12.40 ἐζητεῖτο ἡ προετοιμασία εἰσβολῆς στὴν Ἑλλάδα (ἐπιχείρησις Marita)· μὲ τὴν Ὁδηγία 21 (18.12.40) ἐζητεῖτο ἡ προετοιμασία συντριβῆς τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας μὲ μία ταχεῖα ἐκστρατευτικὴ κίνησι ἀκόμη καὶ πρὶν τὴν κατάληξι τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Ἀγγλίας (ἐπιχείρησις Barbarossa). Ὁ κύβος εἶχε ριφθῇ γιὰ τὴν Γερμανία. Ἡ Ἀνατολικὴ Ζώνη Βαλκανίων καὶ Ρωσσίας ἀπεδεικνύετο γιὰ ἄλλη μία φορὰ ἐνιαία.

Ἡ Ρωσσία εἶχε προτείνει ἤδη τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1939 στὴν Βουλγαρία τὴν σύναψι Συμφώνου Φιλίας καὶ Ἀμοιβαίας Βοηθείας. Ἡ Βουλγαρία ἠρνήθη ἐν ὀνόματι τῆς οὐδετερότητος. Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1940 ἡ Ρωσσία ἐπανέλαβε τὴν πρότασι. Ταυτοχρόνως ἡ Γερμανία πρότεινε στὴν Βουλγαρία τὴν προσχώρησί της στὸ Τριμερὲς Σύμφωνο. Ἡ Ρωσσία ἐπιέζετο νὰ ἀποδεῖξῃ τὴν ἐπιρροή της στὰ Βαλκάνια· ἔτσι, προκειμένου νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀποδοχὴ τῆς προτάσεώς της ἀπὸ τὴν Βουλγαρία, τῆς ὑπεσχέθη ἐδάφη ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ καὶ Ἑλληνικὴ Θράκη· ἐπιπλέον, δὲν ἐζήτησε κὰν ἀπὸ τὴν Βουλγαρία τὴν μὴ ὑπαγωγή της στὸ Τριμερὲς Σύμφωνο. Ὁ Βασιλεὺς Μπόρις ἐντούτοις ἀρνήθηκε τὴν Ρωσσικὴ συμμαχία. Στὸν Χίτλερ ἀρνήθηκε ἐπίσης ἐπὶ τοῦ παρόντος· ἐδικαιολογήθη διὰ τὸν φόβο Σοβιετικῆς καὶ Τουρκικῆς ἀντιδράσεως· ἀλλὰ ἡ Βουλγαρία θὰ ὑπέγραφε ἀργότερα. Ἐδέχθη ὅμως (χωρὶς νὰ ἀναγνωρίζεται δημοσίᾳ) τὴν εἴσοδο στὴν χώρα Γερμανικῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων. Ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις διεμαρτυρήθη ἐντόνως: Ρωσσικὴ νότα στὸ Βερολῖνο (Ἰανουάριος 1941) ἐτόνιζε ὅτι ἡ Βουλγαρία εἶναι μέρος τῆς ζώνης ἀσφαλείας τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως' καὶ ὅτι ἡ ἐμφάνισις ξένων ἐνόπλων τμημάτων στὸ ἔδαφος τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν Στενῶν ἐθεωρεῖτο παραβίασις τῶν συμφερόντων ἀσφαλείας τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως.' Ἀλλὰ ἡ Γερμανία εἶχε ἀποφασίση πορεία συγκρούσεως μὲ τὴν Ἀνατολικὴ Δύναμι, ἀθετοῦσα τὸ Δόγμα Μπίσμαρκ. Ὡς πρὸς τὴν Βουλγαρία κατέστη προφανὲς ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι σαφὲς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι δηλαδὴ ἡ παθητικὴ Στρατηγικὴ Οὐδετερότητος τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως ἀχρήστευε οἱονδήποτε συντελούμενο συνδυασμό: τὸ Σύμφωνο Θεσσαλονίκης (31.7.1938) μεταξὺ Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως καὶ Βουλγαρίας ἀπέδειξε τὴν κενότητά του ὅσον ἀφορᾷ τοὺς στόχους τῆς πρώτης. Δι' αὐτοῦ ἡ Βουλγαρία ὠφελήθη ἐπιτυγχάνουσα τὴν παραίτησι τῶν Κρατῶν τοῦ Βαλκανικοῦ Συμφώνου ἀπὸ τὴν ἰσχὺ τῶν διατάξεων τῆς Συνθήκης τοῦ Νεϊγὺ οἱ ὁποῖες ἐπέβαλλαν τὸν στρατιωτικὸ ἀφοπλισμὸ τῆς Βουλγαρίας· ἀντ' αὐτοῦ ἡ Βουλγαρία ὑπόσχεται ὅτι δὲν θὰ προσφύγῃ εἰς βία ἔναντι τῶν ἄλλων κρατῶν πρὸς προώθησι τῶν διεκδικήσεών της. Ἡ ἀερώδης αὐτὴ ὑπόσχεσις μὴ ἐπιθέσεως ἠθετήθη βεβαίως εὐθὺς ὡς παρουσιάσθη ἡ κατάλληλος εὐκαιρία.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἑλλὰς εἶχε ἀποκρούσει τὴν Ἰταλικὴ εἰσβολή. Ἡ ἀδυναμία τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως κατεδείχθη καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι στὸν πόλεμο οὐδεμία ἄλλη Βαλκανικὴ χώρα συμμετέσχε ἐνεργητικά, ἂν καὶ ἡ Γιουγκοσλαυία π.χ. θὰ μποροῦσε νὰ συναποκομίσῃ ὀφέλη εἰς βάρος τῆς Ἀλβανίας. Ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ τῆς οὐδετερότητος ἐλειτουργοῦσε ἐξ ἴσου τελικὰ αὐτοκαταστροφικὰ γιὰ τὴν ὅλη περιοχὴ ὅσο καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Βεβαίως ἦταν προσυμφωνημένη ἔλλειψις δεσμεύσεως μεταξὺ ὅλων τῶν μελῶν τῆς Συνεννοήσεως γιὰ τὴν περίπτωσι ἐπιθέσεως στὰ Βαλκάνια ἀπὸ ἐξωτερικὴ Μεγάλη Δύναμι· τὸ Βαλκανικὸ σύστημα ἀσφαλείας ἦταν τελεῖως ἀνεπιστέλεσματικό. Ἐγγυᾶτο τὸ status quo ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀπειλή· καὶ ὑποθέτοῦσε de facto τὴν ἀρχὴ τῆς παθητικότατης οὐδετερότητος στὴν περίπτωσι ἰσχυροῦ ἐξωτερικοῦ κινδύνου. Ἡ ἴδια νοοτροπία ὑπὸ ποικίλες μορφὲς ἔχει ἀποδειχθῇ πάντοτε ἐσφαλμένη.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο ἡ Τουρκία πρεεἰδοποίησε τὴν Σόφια ὅτι ἐὰν ἡ Βουλγαρία εἰσήρχετο εἰς τὸν πόλεμο, θὰ ἠκολοῦθη καὶ ἡ ἰδία. Ἡ θέσις αὐτὴ προσέφερε σημαντικὴ διπλωματικὴ καὶ πρακτικὴ βοήθεια στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ ἐξαίρεσι στὸν κανόνα τῆς ἀπουσίας Βαλκανικῆς δράσεως εἰς ἀπόκρουσι ἐξωτερικῆς ἐπιθέσεως. Ἡ Τουρκία ἐκινήθη ὄχι ἐκ Βαλκανικοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ τῆς Συνεννοήσεως, ἀλλὰ λόγῳ τῆς Ἀγγλικῆς συνδέσεως. Στὶς 9.10.1939 εἶχε ὑπογραφῇ Συνθήκη Ἀμοιβαίας Βοηθείας στὴν Ἀγκυρα μεταξὺ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Τουρκίας. Οἱ βασικὲς γραμμὲς τῆς Συνθήκης αὐτῆς εἶναι πέντε:

α) Σὲ περίπτωσι ἐπιθέσεως Εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως κατὰ τῆς Τουρκίας, Ἀγγλία καὶ Γαλλία θὰ συνεργασθοῦν ἐνεργὰ μὲ τὴν Τουρκία καὶ θὰ παράσχουν κάθε συνδρομὴ καὶ βοήθεια.

β) Σὲ περίπτωσι ἐπιθέσεως Εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως ποὺ θὰ ὁδηγήσῃ σὲ πολεμικὴ κατάστασι στὴν Μεσογειακὴ ζώνη μὲ τὴν ἐμπλοκὴ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἡ Τουρκία θὰ συνεργασθῇ καὶ θὰ παράσχῃ κάθε συνδρομὴ καὶ βοήθεια.

γ) Σὲ περίπτωσι ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς Ρουμανίας, ἡ Τουρκία θὰ συνεργασθῇ μὲ τὴν Ἀγγλία καὶ θὰ παράσχῃ στὶς χῶρες ἐκεῖνες κάθε συνδρομή, ἐφ' ὅσο χρόνο διαρκοῦν οἱ ἐγγυήσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας πρὸς τὶς χῶρες αὐτὲς (13.4.1939).

δ) Οἱ συμβατικὲς ὑποχρεώσεις τῆς Τουρκίας δὲν θὰ δύνανται νὰ ἐξαναγκάσουν αὐτὴ εἰς ἐνέργεια κατατείνουσα νὰ τὴν παρασύρῃ εἰς ἔνοπλο σύρραξι μὲ τὴν Σοβιετικὴ Ἕνωσι.

ε) Σὲ περίπτωσι ἐπιθέσεως Εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως κατὰ Ἀγγλίας ἢ Γαλλίας, ἡ Τουρκία θὰ τηρήσῃ τουλάχιστον εὐμενὴ οὐδετερότητα ἔναντι τῶν χωρῶν αὐτῶν.

Ὁ Μεταξᾶς ἐνέμενε ὅμως ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος στὶς ἐσφαλμένες στρατηγικὲς ἀρχὲς τῆς οὐδετερότητος καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀντιδράσεως. Π.χ. εἶχε ζητήσει τὴν Ἀγγλικὴ ναυτικὴ καὶ ἀεροπορικὴ βοήθεια, ὄχι ὅμως ἐκστρατευτικὸ πεζικὸ σῶμα. Ὄντως στὶς 11.11.1940 Ἀγγλικὰ ἀεροπλάνα ἀπὸ ἀεροπλανοφόρο, ἐπέδραμον στὸν λιμένα τοῦ Τάραντος καὶ ἐβύθισαν περὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ἐκεῖ ἀγκυροβολημένου Ἰταλικοῦ στόλου. Ὡς ἐὰν αὐτὸ ἦταν ἢ ἐξελαμβάνετο ὡς ἦσσων συμμαχία Ἑλλάδος καὶ Ἀγγλίας. Ὡς ἐὰν ἐλάσσων συνδυασμὸς τῆς Δυτικῆς Δυνάμεως μὲ μία Βαλκανικὴ ἀρκοῦσε γιὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν πλήρη ἀνάπτυξι τῆς δυναμικῆς ποὺ ἡ σύγκρουσις ζωτικῶν συμφερόντων τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Δυνάμεως στὴν ΝοτιοΑνατολικὴ Εὐρώπη προκαλοῦσε.

Τὰ πράγματα ὅμως ἠκολοῦθουν τὸν ἄφευκτο δρόμο τους. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1941 Βουλγαρία καὶ Τουρκία ὑπέγραφαν Συνθήκη μὴ Ἐπιθέσεως (Σύμφωνο Σόφιας, 17.2.1941). Ἡ Τουρκία ἐγκατέλιπε τὴν Ἑλλάδα καὶ, ὡς ἐφαίνετο, τὴν Δυτικὴ ἐπαφή. Τὸ γεγονὸς ἐπεσφραγίσθη μὲ τὴν σύναψι Συνθήκης μὴ Ἐπιθέσεως μεταξὺ Τουρκίας καὶ Γερμανίας (18.6.1941), ὁλίγο πρὸ τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς στὴν Ρωσσία (Σύμφωνο Φιλίας Ἀγκύρας, 22.6.1941). Ἡ συμπεριφορὰ τῆς Τουρκίας ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου ἔδειχνε δυσχερῆ οὐδετερότητα συγκρατημένως ὑπείκουσα πρὸς τὴν Γερμανία, οὐδετερότητα μορφῆς ποὺ δὲν ἦταν ἀπαράδεκτη γιὰ τὶς Δυτικὲς Δυνάμεις, ἀφοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ καλύψουν ἀπολύτως τὴν ἀσφάλεια τῆς χώρας.

Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1941 ἐπίσης, ἐκστρατευτικὴ Ἀγγλικὴ Δύναμις ἀπεβιβάζετο στὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἡμίμετρα ἀπεδείχθησαν ἀνεπαρκῆ. Τὴν 1.3.1941 ἡ Βουλγαρία ὑπέγραφε τὸ Τριμερὲς Σύμφωνο ἔναντι ἐξασφαλίσεως διεξόδου στὸ Αἰγαῖο μεταξὺ Νέστου καὶ Ἕβρου, δηλαδὴ στὴν Ἑλληνικὴ Θράκη. Οἱ διπλωματικὲς σχέσεις μὲ τὴν Μ. Βρεττανία διεκόπησαν.

Ἀπέμενε ἡ Γιουγκοσλαυία. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1941 ἡ Γερμανία ἐζήτησε τὴν προσχώρησι τῆς Γιουγκοσλαυίας στὸ Τριμερὲς Σύμφωνο· ὁ ἀντιβασιλεὺς Παῦλος καὶ ἡ κυβέρνησις πληροφορήθησαν γιὰ τὶς ἐπικείμενες ἐκστρατεῖες εἰς Ἑλλάδα καὶ Σοβιετικὴ Ἕνωσι. Ἔναντι τῆς ἐντάξεως τῆς χώρας στὸ Σύμφωνο, προσεφέρετο ὁ λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ ὅροι ἦταν ἐξαιρετικὰ εὐνοϊκοί: δὲν ἐζητεῖτο ἀπὸ τὴν Γιουγκοσλαυία νὰ συμμετάσχῃ στὸν πόλεμο, οὔτε κὰν νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διέλευσι Γερμανικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὸ ἔδαφός της. Ἡ ἐπιχείρησις θὰ διεξήγετο ἀπὸ τὴν Βουλγαρίας. Ἡ Γιουγκοσλαυία θὰ παρέμενε οὐδέτερη. Ἂν καὶ ἦταν φανερὸ ὅτι Ἀγγλία, Ἑλλὰς καὶ Τουρκία δὲν ἐδύναντο νὰ προσφέρουν θετικὴ οὐσιαστικὴ συνδρομή, οἱ Γιουγκοσλαυικὲς ἀρχὲς ἐδίστασαν νὰ ἀποδεχθοῦν τὴν Γερμανικὴ πρότασι, πρᾶγμα ποὺ ἀποδεικνύει τὴν ἰσχὺ τῆς ταυτότητός των. Ἀντιπρότειναν τὴν σύναψι ἁπλοῦ Συμφώνου μὴ ἐπιθέσεως, ἀλλὰ ἡ Γερμανικὴ πλευρὰ ἦταν ἄτεκτος. Οἱ Γιουγκοσλαῦοι προέβαλλαν κωλυσιεργικὲς ἀντιρρήσεις: ἀντέτειναν ὅτι τὸ ἄρθρο 3 τοῦ Τριμεροῦς Συμφώνου θὰ τοὺς ὑποχρέωνε ὑπὸ τὶς δέουσες περιστάσεις νὰ πολεμήσουν κατὰ τῶν Η.Π.Α. ἢ (ἐν ὄψει τῆς ρήξεώς της πρὸς τὴν Γερμανία) καὶ μὲ τὴν Ρωσσία. Τελικὰ στὶς 21.3.1991 κατέληξαν ὑπὸ πίεσι ὰ δεχθοῦν ἕνα κείμενο (ὑπὸ ἡμερομηνία 25.3) περιλαμβάνον ἕνα φανερὸ καὶ ἕνα μυστικὸ τμῆμα. Μὲ τὸ πρῶτο ἡ Γιουγκοσλαυία προσχωροῦσε στὸ Τριμερὲς Σύμφωνο, ἐνῶ οἱ δυνάμεις τοῦ Ἄξονος συνεφώνουν νὰ μὴν ζητήσουν τὴν διέλευσι διὰ τοῦ ἐδάφους της στρατευμάτων. Τὸ μυστικὸ πρωτόκολλο περιελάμβανε τὴν ὑπόσχεσι Γερμανίας καὶ Ἰταλίας νὰ ἀφήσουν ἀνενεργὸ τὸ ἄρθρο 3 τοῦ Συμφώνου, ἐξαιροῦσες τὴν Γιουγκοσλαυία ἀπὸ τὸν πόλεμοκατὰ τῆς Ρωσσίας εἰδικώτερα· συγχρόνως παρεῖχετο ἡ διαβεβαίωσις ὅτι κατὰ τὶς μεταπολεμικὲς ρυθμίσεις Εἰρήνης ἡ χώρα θὰ ἐλάμβανε ἐδαφικὰ πλεονεκτήματα (Θεσσαλονίκη).

Μετὰ τὴν ἀναγγελία τῆς ὑπογραφῆς τῆς Συμφωνίας ὑπῆρξε γενικὴ ἀναταραχὴ στὴν χώρα. Στὶς 27.3.1941 στρατιωτικὸ πραξικόπημα ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Σίμοβιτς ἀνέτρεπε τὴν Κυβέρνησι, ἀνεκήρυττε τὸν 17-χρονο βασιλέα Πέτρο ἐνηλικιωθέντα, καὶ ὡρίζε πρωθυπουργὸ τὸν Σίμοβιτς. Ἡ κυβέρνησις ἀνήγγειλε ὅτι θὰ σεβασθῇ ὅλες τὶς προαναλημμένες ὑποχρεώσεις τῆς χώρας. Διαδηλώσεις στὸ Βελιγράδι ὅμως ἐστρέφοντο κατὰ τῆς Συμφωνίας. Ὁ Χίτλερ ἀπεφάσισε νὰ εἰσβάλῃ στὴν Γιουγκοσλαυία, ἀσχέτως τοῦ τί τελικὰ θὰ ἀπεφάσιζε ἡ Κυβέρνησις τῆς χώρας. Ἀκολούθησε ὁ διαμελισμὸς τῆς Γιουγκοσλαυίας, ἡ δημιουργία τῆς Μεγάλης Κροατίας, Μεγάλης Βουλγαρίας, Μεγάλης Ἀλβανίας, εἰς βάρος Σερβίας καὶ Ἑλλάδος. Σερβία καὶ Ἑλλὰς εἶναι οἱ μόνες χῶρες στὴν Βαλκανικὴ ποὺ ἐπολέμησαν γιὰ τὴν ταυτότητά των.

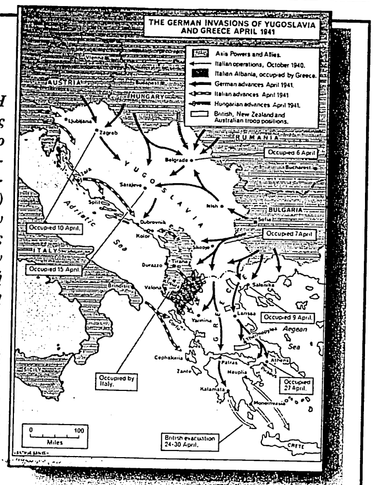

Αριστερά: Η προσχώρησις της Βουλγαρίας στο Τριμερές Σύμφωνο (Γερμανία - Ιταλία - Ιαπωνία) την 1η Μαρτίου 1941. Ο έλεγχος των Βαλκανίων από την Κεντρική Δύναμη έχει ήδη αρχίσει.

Δεξιά: Η Γερμανική εισβολή στη Γιουγκοσλαυία και Ελλάδα, τον Απρίλιο του 1941. Το σχέδιο Μαρίτσα σε πλήρη εξέλιξη.

Βομβαρδισμός του Βελιγραδίου από την Λουφτβάφε, την 6η Απριλίου 1941.

Βαρύ πυροβολικό της Βέρμαχτ σφυροκοπά Αγγλικές θέσεις στον Ολυμπο, 16 Απριλίου 1941.

Γερμανοί αλεξιπτωτιστές καταλαμβάνουν τον Ισθμό της Κορίνθου.

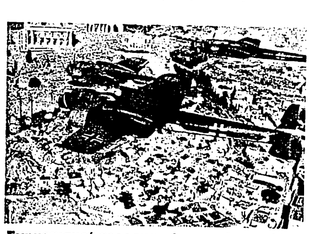

Σχηματισμοί αεροσκαφών της Λουφτβάφε πάνω από την Ακρόπολη, Μάιος 1941.

ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΑΤΟΠΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ (ΣΤ)

► συνέχεια από σελ. 8

« Άρθρο 1.

Ἐὰν τὸ Μπατούμ, Ἀρνταχάν, Κὰρς ἢ ὁποιοδήποτε ἀπὸ αὐτὰ κρατηθῇ ἀπὸ τὴν Ρωσσία, καὶ ἐὰν ὁποιαδήποτε προσπάθεια γίνει σέ ὅποιο μέλλοντα χρόνο ἀπὸ τὴν Ρωσσία νὰ καταλάβῃ περαιτέρω περιοχὲς τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου στὴν Ἀσία ὅπως καθορίζονται ἀπὸ τὴν Ὁριστικὴ Συνθήκη Εἰρήνης, ἡ Ἀγγλία ἀναλαμβάνει νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότητα τὸν Σουλτάνο γιὰ νὰ ἀμυνθῇ ὑπὲρ αὐτῶν μὲ τὴν ἰσχὺ τῶν Ὅπλων. Εἰς ἀντάλλαγμα, ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης ὁ Σουλτάνος ὑπόσχεται στὴν Ἀγγλία νὰ εἰσαγάγῃ τὶς ἀναγκαῖες μεταρρυθμίσεις, ὅπως αὐτὲς θὰ καθορισθοῦν ἀργότερα ἀπὸ τὶς δύο Δυνάμεις, στὴν Κυβέρνησι καὶ πρὸς προστασία τῶν Χριστιανῶν καὶ ἄλλων ὑπηκόων τῆς Πύλης εἰς αὐτὲς τὶς περιοχές. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸ νὰ καταστήσῃ δυνατὸν στὴν Ἀγγλία νὰ κάνῃ τὴν ἀναγκαία προετοιμασία γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ ὅ,τι ἔχει ἀναλάβει, ἡ Α.Α.Μ. ὁ Σουλτάνος περαιτέρω συγκατανεύει νὰ παραχωρήσῃ τὴν νῆσο τῆς Κύπρου ὥστε νὰ κατέχεται καὶ νὰ διοικεῖται ἀπὸ τὴν Ἀγγλία.»

Μία ἡμέρα πρὸ τῆς ὑπογράφῆς, καὶ ἐνῷ ὁ Σουλτάνος εἶχε ἤδη δεχθῇ τὴν Βρεττανικὴ τελεσιγραφικὴ πρότασι, ὁ Salisbury ἐξηγοῦσε ὡς ἑξῆς σὲ γράμμα του τὴν βάσι τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐπὶ τοῦ θέματος: *«τὸ πρῶτο σημεῖο στὶς ἐπαφές μας μὲ τὴν Αὐστρία ποὺ ἐφαίνετο ἐπαρκῶς προφανὲς ἦταν ὅτι δὲν θὰ ἐλαμβάναμε οἱαδήποτε βοήθεια ἀπὸ αὐτὴ ὅσον ἀφορᾷ τὴν Τουρκία στὴν Ἀσία. Τοῦτο δὲν ἦταν ἀφύσικο ἐκ μέρους της, ἀλλὰ μᾶς ὑπεχρέωσε νὰ ἀντιμετωπίσωμε τὸ ζήτημα ἐὰν εἴμαστε διατεθειμένοι νὰ πᾶμε σὲ πόλεμο γιὰ τὸ Κὰρς καὶ τὸ Μπατοὺμ μόνοι μας. Αὐτὸ τὸ ἐγχείρημα δὲν ἦταν συνολικὰ ἐπαινετό, διότι ἦταν ἐπαρκῶς προφανὲς ὅτι μὲ τὸ νὰ τὸ καταλάβομε, ἐκτὸς ἐὰν εἴμαστε διατεθειμένοι νὰ τὰ προστατεύσωμε, δὲν θὰ εἴχαμε καταφέρει τίποτε· καὶ ἐάν, πρὸς χάριν τοῦ ὑπολοίπου τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, εἴμαστε διατεθειμένοι νὰ καλύψωμε τὰ Βορειοανατολικὰ τῆς σύνορα, ὑπῆρχε κάτι εἰς αὐτὲς τὶς συγκεκριμένες θέσεις κατ' ἀρχὰς ποὺ τὶς καθίστα ἀξιες ἑνὸς αἰμαπροῇ πολέμου μὲ ἀμφίβολο ἔκβασι; Ἐὰν εἴχαμε κάποιον νὰ μᾶς βοηθήσῃ, τὸ θέμα ἴσως ἦταν διαφορετικό. Ἀλλά, ἰστάμενοι μόνοι, σκεφθήκαμε ὅτι εἶναι καλύτερο νὰ λάβωμε μέτρα (ὄχι ἀκόμη πλήρη) πρὸς προστασία τῆς Τουρκίας στὴν Ἀσία, καὶ νὰ μὴν πᾶμε σὲ πόλεμο γιὰ τὶς Ἀρμενικὲς κατακτήσεις.»*

Ἡ στρατηγικὴ σημασία τῆς Ὑπερκαυκασίας περιοχῆς εἶναι μεγαλύτερη τῆς ἀντιστοίχου σημασίας τῆς Βαλκανικῆς γιὰ τὴν πόντιο, Δυτικὴ Δύναμι. Ἡ Ἀγγλία ἀντιμετώπισε τὸ ἐρώτημα νὰ θεωρήσῃ τὶς Ρωσσικὲς κατακτήσεις στὴν Ἀρμενία ὡς αὐτοτελῆ casus belli, ἔστω καὶ μόνη της. Ὡριωτέρα σκέψις ὠδήγησε στοὺς καλοσχεδιασμένους στρατηγικοὺς συνδυασμοὺς ποὺ ἄφηναν ὅλους ἱκανοποιημένους καὶ τὰ Ἀγγλικὰ συμφέροντα ἐξησφαλισμένα κατὰ τὸν ἀποτελεσματικώτερο τρόπο ὑπὸ τὶς περιστάσεις.

Στὶς 13.6.1878 ἄρχισε τὸ Συνέδριο τοῦ Βερολίνου μὲ σκοπὸ τὴν ἀναθεώρησι τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τὴν συνομολόγησι τῆς ὁριστικῆς Συνθήκης Εἰρήνης ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος κατὰ τὶς ἀναλογίες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἰσορροπίας Δυνάμεων. Ἡ Συνθήκη συνήφθη μεταξὺ Ἀγγλίας, ΑὐστροΟυγγαρίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Ἰταλίας, Ρωσσίας καὶ Τουρκίας στὶς 13.7.1878. Κατὰ τὴν διάρκεια τῶν διαβουλεύσεων, στὶς 1.7.1878 ὑπεγράφη ἕνα παράρτημα στὴν ΑγγλοΤουρκικὴ Συμφωνία τῆς 4.6.1878, τὸ ὁποῖο, πέραν τοῦ διακανονισμοῦ διαφόρων διοικητικῶν δικαστικῶν καὶ δημοσιονομικῶν θεμάτων ἀφορώντων στὴν μέλλουσα Ἀγγλικὴ Διοίκησι τῆς Κύπρου, περιελάμβανε καὶ ἕνα σημαντικὸ πολιτικὸ ὅρο: *«Ὅτι ἐὰν ἡ Ρωσσία ἀποδώσει στὴν Τουρκία τὸ Κὰρς καὶ τὶς ἄλλες κατακτήσεις ποὺ ἔγιναν ἀπὸ αὐτὴ στὴν Ἀρμενία κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ τελευταίου πολέμου, ἡ νῆσος τῆς Κύπρου θὰ ἐκκενωθῇ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, καὶ τὸ Σύμφωνο τῆς 4.6.1878 θὰ τερματισθῇ.»*

Ἐπρόκειτο γιὰ μία κενὴ πράξι φαινομένης Ἀγγλικῆς παραχωρήσεως πρὸς τὴν Τουρκία (ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Γαλλία ὅπως θὰ φανῇ ἀμέσως κατωτέρω), δεδομένου ὅτι ἡ τύχη τῶν Ρωσσικῶν κατακτήσεων στὴν Ἀσία εἶχε ἤδη ἀποφασισθῇ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ὅταν ἐσχεδίασε τὴν ἐναλλακτικὴ (ἀντὶ τοῦ πολέμου μὲ τὴν Ρωσσία) πολιτικὴ ἐπὶ τοῦ θέματος, πολιτικὴ ποὺ κατέληξε στὴν ΑγγλοΡωσσικὴ Συμφωνία τῆς 30.5.1878, μὲ τὴν ὁποία καὶ προκαθορίζετο τὸ πλαίσιο τῆς μελλούσης Συνθήκης τοῦ Βερολίνου.

* συνεχίζεται